

Јасмина ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР

Филозофски факултет (Србија, Нови Сад),
Српска академија наука и уметности (Србија, Београд)
jgrkovicns@gmail.com

О семантичким континуантима псл. *svęt-

1. Приликом обликовања старословенског језика и превођења богослужбених књига са грчког немали задатак било је стварање словенске богословске терминологије. Нови термилошки систем грађен је различитим поступцима, позајмљивањем тј. преузимањем и адаптирањем грчких лексема, структурним и семантичким калкирањем и поступком „ментализације” [Верещагин 1977]. Слични поступци примењивани су по правилу у сусрету два религијска и културолошка обрасца, увек када је било неопходно језички уобличити нови појам, као, рецимо, у случају превода *Сейџуаинџе* [McLay 2003: 146], или превода Новог завета на готски [Velten 1930] или латински [Fruyt 2011].

У процесу семантичког позајмљивања односно калкирања први словенски преводиоци, који су истанчано знали и грчки и словенски систем, за основу лексема новог термилошког система непогрешиво су бирали словенске речи које су грчкима биле хомологне, будући да им се семантичка структура у основном значењу делимично преклапала. На овај начин, они су Словенима, чија је христијанизација била у току, приближавали појмовник нове религије и олакшавали његово разумевање. Ово је укључивало и термилошки трансфер, када су за основу хришћанскога узимани прасловенски култни и религијски термини, као, на пример, псл. *čudo [Грковић-Мејдор 2018] или псл. *věra [Grković-Major 2019].

Захваљујући специфичним условима настанка и даљег функционисања словенских писмености које су баштиниле црквенословенску традицију, дуализам словенске културе [Толстой, Толстая 1978: 366] имао је и свој језички израз — у виду хомогене диглосије, која се на нивоу вокабулара испољавала не само у лексичком саставу већ је у извесним случајевима имала искључиво семантички аспект: иста реч појављивала се у црквенословенским текстовима у свом „хришћанском”, калкираном, из старословенског наслеђеном значењу, а у вернакуларним документима чувала је изворну прасловенску семантику, као што је, рецимо, случај са псл. *věra [Grković-Major 2019]. Стога су за реконструкцију прасловенскога значења овог лексичког слоја од примарне важности управо текстови писани словенским народним језицима, који, иако млађи од старословенских, нису били изложени дубљем утицају књижевних језика, изузимајући групу лако препознатљивих црквенословенизама који постају део општеупотребног речничког фонда (когородница, митрополанџ, ангел и др.).

2. Један од кључних богословских термина словенског средњовековља јесте и стсл. свѣгъ ‘свети, свештени’, које је послужило потом и за изградњу низа других лексема. Придев је настао семантичким позајмљивањем према

грч. ἄγιος, такође семантичком калку¹ хебрејског термина култне природе којим се упућује на стање светости, и који и у Старом и у Новом завету, када се односи на Бога, означава његову најдубљу природу, која обухвата свемоћ, вечност, славу итд. [TDNT: 15–16].

Псл. *svēt-, као темељ стсл. свѣтъ, изведено је од пие. *k'uen-to-, које се среће у словенском, балтском и иранском (<*k'uen- [Pokorny 1959: 630])². Још 1934. Бејли пише да ова реч означава 'натприродну моћ' [Baley 1934], а потом исто објашњење налазимо код Гонде [Gonda 1949]. Бенвенист ово детаљније образлаже, сматрајући да је реч о суфиксалном проширењу корена *k'eu-, са изворном семантиком 'надимати', одакле и развој од њега изведених речи у 'снага, напредак' [Бенвенист 2000: 373–374]³. На основу пре свега иранских потврда, он даље пише да је у питању снага, моћ божанске природе, односно натприродна моћ, појам који се односи на свето и свештено. Исти закључак износи касније и Топоров, који такође реконструира корен 'расти, надимати се', уз констатацију да су се у три наведене групе индоевропских језика рефлекси пие. *k'uen-to- „институализовались как клишированное обозначение святого, священного” [Топоров 1989: 8, 35]. Реч је свакако припадала језику религије и култа, а дати семантички развој потпуно је разумљив ако се има у виду да је у слици света примитивног човека појам сакралног еквивалентан појму моћи, снаге [Eliade 1957: 18].

Првобитно значење псл. *svēt- 'снажан, моћан' (лат. *validus*) претпоставио је најпре Миклошич: „so muss svētī auf den Begriff stark zurückgeführt” [Miklosich 1860: 97]⁴, на основу значења сложених словенских антропонима са овом основом у првом делу: *Svetoslavъ*, *Svetorъlkъ*, *Svetovitъ* и др. О томе да је значење 'снажан, моћан' имало притом и додатне семантичке нијансе, сведочи и то што су ова имена била престижна, било да је реч о божанствима или људима више друштвене хијерархије, у чему се иранска и словенска традиција слажу [Топоров 1989: 13, 38–39].

Управо захваљујући свом претхришћанском значењу и статусу сакралног термина ('свештена моћ, снага'), псл. *svēt- је у новом културном и религијском контексту послужило као основа за стварање богословског термина свѣтъ (укључујући и изведене речи и словенице са овом основом), којим се сада означава хришћански појам светог и свештеног. У питању је поменути *иџерминологишки ѿтрансфер*, при чему лексема добија конотације новог религијског модела.

У словенским историјским изворима доминантно је ново, хришћанско значење ове основе, о чему сведоче и дијахронијски речници, в. нпр. одговарајући придев, за источнословенски простор, у богатој грађи [СДРЈ XI: 64–73], или, за српско-хрватски, у [RJA: 194–201]. Он је са богословском семантиком потврђен доследно у црквенословенским споменицима, али је и у вернакулар-

¹ Грч. ἄγιος има изворно и позитивну и негативну конотацију.

² О посебним везама словенског и иранског вокабулара у домену религије в. [Meillet 1926]. О могућем позајмљивању из скитског у прасловенски в. [Loma 2000].

³ Реконструкцији примарног значења доприноси и коренска именица у авестијском *spān-* (< *spān-*) 'живот, животна моћ, сила' [Maier 2017: 140].

⁴ Касније већи број аутора прихвата ово тумачење, в. [ESJS 15: 910–911].

нима скоро у потпуности потиснуо прасловенску семантику. Ово је разумљиво ако се има у виду не само његова терминолошка важност у новом религијском и културном коду, већ и жанровски опсег и садржај сачуваних текстова на народним језицима. Ретки су случајеви који од тога одступају и који би се могли довести у везу са изворном, претхришћанском семантиком псл. *svęt-.

Прво је значење ‘празник’. У документима на брезовој кори постоји поименичен придев *свато* са овом семантиком [СДРЈ XI: 62], а шири контекст открива да је у питању уговарање свадбе [Зализняк 2004: 392]. У српским историјским изворима и епици јавља се *свѣто*, *свѣти* као назив за изворно претхришћански празник — славу, док је у српским и хрватским изворима посведочено (и постоји све до данас) *свѣтковаѣти* ‘прослављати празник’, *свѣтковање*, *свѣтковина* ‘прослављање празника’ итд. [RJA: 219, 220].

Друго значење је ‘неприкосновен’. За придев *свѣт* се тако у [RJA: 200] наводи и: „nepovredljiv, neprikosnoven, u što se ne smije dirati, što je najveće i nesumnjive vrijednosti, što se mora najviše poštovati, a to može biti ime, riječ, stvar, zakletva i sl.”.

Треће значење је ‘моћан, снажан’, очувано у одговарајућем прилогу. У [СРЈ 23: 210] као једно од значења *свато* даје се „нерушимо”, и у оба наведена примера прилог се јавља у синтагми *свато почитать*. Према [RJA: 194], на српско-хрватском терену забележене су само две потврде. Једна је старохрватска (чакавска), где је *свѣто* ‘снажно’. Друга илустрација је из Белостенчевог речника, где, међутим, нема текстуалне потврде, али су дата следећа објашњења: лат. *sancta* „szveto, sztalno, tverдно”, *sanctus* „na szudu, ili v-pravde dokonchan, odluchen, odregyen, potvergyen” [Belostenec 1740: 1078–1079]. Блиска потврда постоји и за старији словеначки: *fvetú je perfegati* лат. *dejerare* [Vor.].

Сва три значења несумњиво су непосредни континуанти прасловенске семантике. Прва два проистичу из суштинских својстава појма светог и свештеног. У слици света религиозног човека време није хомогено, оно је подељено на сакрално и профано, а празник припада домену издвојеног сакралног времена [Eliade 1957: 65–66]. Друго, својство свештеног је и његованедодирљивост, сакрално је издвојено, неприкосновено [Бенвенист 2000: 390]. Треће значење засновано је на основној семантици псл. *svęt-.

3. У наставку ћемо указати на неке до сада незапажене потврде претхришћанске семантике ове основе из писаних текстова, драгоцене за наведену семантичку реконструкцију псл. *svęt-. Реч је, најпре, о примерима забележеним у српским историјским споменицима из прве половине XIX века, у којима се јавља прилог *свѣто* у основном значењу ‘снажно, чврсто’, по правилу у синтагми *свѣто држаѣти*:

Све ово бити ће утврђено ријечима и вјером божјом од обије стране и остајемо ми свиколици Црногорци и Брђани у дужности *свѣто* и непоколебимо *сахрањиваѣти* и *држаѣти* ови мир тврдо [Посл.: XLVIII]; да сусједски мир и тишину *свѣто* и непоколебимо *држѣти* [Посл.: CXXXV]; Я се тога обећаня *држимъ свѣто* [ИП:143]; Упркосъ већ толикѣ моѣ препорука, кое самъ чинѣ Црничанима да стое съ миром од пограничнѣ аустријскѣ жителя, и да нѣхѣ-

ву собственостъ *свейѣо ѿочийѣую* [ИП: 207]; Я се *свейѣо држимъ* совѣта императора Николая [ИП: 453]; По овима совѣтима я самъ *свейѣо* до сада *ѿосѣуѣао* [ИП: 453]; Ја нити сам дао слово да се не бране Црногорци, нити сам га могао дати, а, онако како сам га дао, ја ћу га *свейѣо држаѣи* [ПЗ: 111]; люде, кои ће получена права *свейѣо* и нерушимо у цѣлости *држати* [Караѣић 1985: 140]; твоју љу *орорuku sveto ispuniti* [SM: 68].

Пажњу привлаче прва два наведена примера, иначе у нашој грађи најстарија, из *Посланица Црногорцима, Брђанима и Приморцима* Петра I Петровића, које су писане језиком словенског обичајнога права, у Црној Гори тога доба још увек дубоко укореењеног. У највећој мери тематски фокусиране на решавање спорова између нахија, племена, братстава, било да се ради о убиству, крвној освети, сукобима око стоке или имања или склапању мира, *Посланице* и по својој структури и по језику представљају наставак правне традиције претходних векова.

Како се обичајно право темељи на изрицању формулаичног исказа који гарантује делотворност обреда [Бенвенист 2002: 327], структура ритуалног говора се чува неизмењена вековима, или се обнавља незнатно варирајући, али увек у оквиру истога појмовног домена, тако да је концептуална структура формуле очувана [Grković-Major 2019: 67]. Поред тога, једна од одлика ритуалнога језика јесте и понављање блискозначних речи, чиме се истиче појмовна срж формуле. Како наглашава Толстој [1995: 124], у обредном језику се умножавају синонимни облици једног те истог смисла, при чему синонимија, наравно, никада није апсолутна. Обе ове особине, лексичка варијација и понављање блискозначних речи у формули, недвосмислено указују на значење прилога *свейѣо* када се упореди горенаведени пример (а) са њему одговарајућим (б), такође из пера Петра I. У два примера се *свейѣо* и *тврдо* ‘чврсто’ налазе у варијантном односу, док се уз њих јавља и *нейоколебимо* ‘оно што се не може померити, чврсто, снажно’:

(а) да сусједски мир и тишину *свейѣо* и *нейоколебимо држиѣе* [Посл. CXXXV];

(б) и сусједски мир и тишину с државом ћесаро-краљевском *тврдо* и *нейоколебимо држаѣи* [Посл. CLXXXV].

Формула ‘чврсто држати’, у којој се као стални члан реализује глагол *држаѣи*, као ознака појма космогонијске природе, док се прилог јавља у синонимијској варијацији, дубоке је старине и припада језику старог словенског обичајног права. Потврђена је у заклетвеним обрасцима српских и руских средњовековних повеља: стерп. *тврдо / непоколѣбнѣо / непоцѣбно држати*; струс. (с) *держа-ти(-тъ) крепко / твердо / непорушено*, а први пут се јавља још у старословенском језику: *н тврѣ држати* [Grković-Major 2012: 13–17]. Варијација *свейѣо* припадала би врло архаичном слоју, чему у прилог говори њено претхришћанско значење. *Свейѣо*, дакле, у овим случајевима није само ‘снажно, чврсто’, већ у себи носи и додатну семантичку нијансу ‘свештено’. Лексема се јавља у правној формули, концептуално неодвојивој од ритуалних и религијских представа [Гамкрелидзе, Иванов 1984 II: 805], чиме се лексички мар-

кира свештени, сакрални карактер ритуала⁵. А управо захваљујући поменутом строгом чувању ритуалнога језика, у њој се „окамењују” и прасловенска значења, која се одржавају све док обичајно право постоји, кроз цео српски средњи век, све до XIX столећа.

Формула ‘свето држати’ јавља се и у другим словенским језицима⁶. Према доступној грађи, чини се да се дуго, све до XX века јављала у свечаним контекстима, као одјек некадашње ритуалне формуле:

хрв. *a da će se primirja sveto držati* [Listine: XVII]; *neka odgovori onomu kralju, da će se republika sveto držati primirja* [Listine: XX]; *i uz prisutnost kraljevih poslanika kune se, da će ga sveto izvršiti i uzdržati* [Listine: XXXI]; *Hrvatska ima sveto držati zakone stare svete vjere otaca* [РН: 120]; рус. что вы соизволили *свято держать* обѣщание въ Бозѣ почившаго Государя Александра I [ИФ 1908: 148]; Ваше королевское величество и любовь тѣмъ не токмо вышепомянутому договору, которой мы другъ другу особами своими *свято держать* обѣщали [ППВ 97–98]; говорилъ о необходимости *свято держать* даваемый Богу обѣтъ [СП 4].

Са губљењем друштвених и културних модела у којима је изрицање, у духу наслеђа обичајнога права, још увек имало свечани, обавезујући карактер и делатну снагу, постепено је долазило до својеврсне десакрализације прилога ‘свето’, те се он јавља и у сасвим профаним контекстима, у значењу ‘чврсто, снажно’, губећи семантичку компоненту ‘свештеност’:

хрв. *i dirljivi zvuci poznatog zvona prodahnuli su njihove cjelove sveto i strasno* [НЈК]; слов. *ki je bila do poznih let sveto prepričana, da ‘tisto’ in tepež spadata skupaj* [Gigafida]; *da se „datumov, predvidenih v sporazumih, ne treba sveto držati”* [Gigafida]; *kerpač sveto misli, da nič nima* [Gigafida]; рус. он был *свято уверен* в силе магнитных полей [НКРЯ]; от них сытно и *свято пахло* свежим хлебом [НКРЯ].

У одређеним контекстима, као у споју с глаголом ‘обећати’, прилог има и семантичку нијансу ‘свечано’, као одраз и потврда свечаног карактера чина обећања:

хрв. *Vi mi sveto obećaste, da joj se ne ćete približavati* [НЈК]; *ne bi bio sveto obećao tvojoj materi, da ti se ne će nikad približiti* [НЈК]; слов. *naciji je sveto obljubil, da ju bo prijel* (Gigafida); рус. а Кока *свято обещал*, что будет помнить об этом вечно [НКРЯ].

4. На крају овог кратког прилога истакли бисмо следеће. Семантичка слојевитост словенске лексике обликована је сложеним културним околностима у којима се она развијала. Но оно што јој је, без обзира на специфичности појединих језика, заједничко јесте присуство два семантичка слоја: претхришћанског и хришћанског. Они се у одређеним сегментима сусрећу и испољавају као полисемична разноликост једне речи, која се може објаснити само увидом

⁵ На старину формуле могле би упућивати и авестијске паралеле, где се одговарајући придев јавља у синтагматским спојевима везаним за ритуалне радње [Топоров 1995: 449].

⁶ Будући да нам у овом раду није циљ детаљан преглед ситуације у свим словенским језицима, већ општи путеви семантичког развоја псл. **svet-*, наводимо само у том смислу илустративне примере из неких језика.

у ову елементарну „двозначност” као одраз „двокултуралности”. Такав је случај и са континуантима псл. **svet-*. Они су се, с једне стране, у хришћанском дискурсу и култури реализовали као семантички калкови, без обзира на идиом, означавајући хришћански појам сакралног. С друге стране, у народној култури носили су у себи прасловенску семантику и од ње даље изведена значења (> ‘празник, свечаност’; ‘неприкосновен’). Захваљујући трајности и строгом понављању ритуалог говора, изворно значење ‘свештена моћ, снага’ било је чврсто очувано у прилогу ‘свето’ у формулаичним исказима обичајнога права. Но како језик, као човекова слика света, одражава све битне културолошке промене, са губљењем институција обичајнога права, и ‘свето’ се „десакрализује”, губи своју значењску компоненту ‘свештено’ и данас је, уколико постоји, у словенским језицима сведено углавном на профано значење ‘чврсто, снажно’ са, у одређеним лексичким спојевима, нијансом ‘свечано’.

ИЗВОРИ

- ИП — Писма Петра Петровића Његоша / у ред. Д. Д. Вуксана, књ. 1. Београд, 1940. 597 с.
 ИФ — М. Бородкин. Историја Финляндии. Время императора Александра II. С.-Петербург: Государственная Типография, 1908. 571 с.
 НКРЯ — Национальный корпус русского языка [<http://www.ruscorpora.ru/new/>] (приступљено априла и маја 2020)
 ПЗ — Петар Петровић Његош. Писма III, 1843–1851 / прир. М. Кићовић [Цјелокупна дјела П. П. Његоша, књ. 9]. Београд: Просвета, 1955. 726 с.
 Посл. — Петар I Петровић Његош. Посланице Црногорцима, Брђанима и Приморцима / за штампу средио Д. Д. Вуксан. Цетиње: Обод, 1935, 261 с.
 ППВ — Письма и бумаги императора Петра Великаго, томъ третій (1704–1705) С.-Петербург: Государственная Типография, 1893. 1065 + LXIV с.
 СП — Сибирская правда, №295, 26-го апреля 1914 года. [http://sun.tsu.ru/mminfo/2017/000475106/1914/1914_295.pdf] (приступљено 5. маја 2020)
 Gigafida — Корпус словеначког језика [<http://www.gigafida.net/>] (приступљено маја 2020)
 НЈК — Hrvatski jezični korpus [<http://riznica.ihj.hr/philologic/Cijeli.whizbang.form.hr.html>] (приступљено маја 2020)
 Listine — Sime Ljubić. Listine o jednošajih između južnoga slavenstva i Mletačke republike. Knj. 3: Od godine 1347 do 1358. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1872. 451 s.
 РН — Tadija Smičiklas. Poviest hrvatska. Dio II: Od godine 1526–1848. Zagreb: Naklada Matice hrvatske, 1879. 496 s.
 RJA — Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Knj. XVII / Ur. S. Musulin, pregledali i odobrili D. Boranić, P. Skok. Zagreb: JAZU, 1959. 960 s.
 SM — Šćepan Mitrov Ljubiša. Pripovijesti crnogorske i primorske. U Dubrovniku: Nakladom knjižare Dragutina Pretnera, 1889. 277 s.

РЕЧНИЦИ

- СДРЯ XI — Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.). Т. XI / Гл. ред. В. Б. Крысько. М.: Азбуковник, 2016. 744 с.
 СЛРЯ 23 — Словарь русского языка XI–XVII вв. Вып. 23 / Гл. ред. Г. А. Богатова. М.: Наука, 1996. 253 с.
 ESJS 15 — Etymologický slovník jazyka staroslověnského. Seš. 15 / Hl. red. I. Janyšková. Brno: AVČR, Tribun EU, 2010. 64 s.
Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. Bern, München: Francke Verlag, 1959. 348 S.
 TDNT — G. Kittel, G. Friedrich, G. W. Bromiley. Theological dictionary of the New Testament. Abridged edition. Grand Rapids Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing, 1985. 1356 p.

Vor. — Jože Stabej, Matija Kastelec in Gregor Vorenc. Slovensko-latinski slovar po Dictionarium Latino-Carniolicum, tiskana izdaja 1997, spletna izdaja 2014 (1690–1710) [https://fran.si/iskanje?View=1&Query=SVETO&hs=1&All=SVETO&FilteredDictionaryIds=138] (приступљено маја 2020)

ЛИТЕРАТУРА

- Бенвенист Е.* Речник индоевропских устанаова: привреда, сродство, друштво, власт, право, религија / предео с француског и поговор и допунске напомене написао А. Лома. Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2002. 499 с.
- Верецагин Е. М.* История возникновения древнего общеславянского языка (Переводческая деятельность Кирилла и Мефодия и их учеников). Москва: Мартис, 1997. 314 с.
- Гамкрелидзе Т. В., Иванов Вяч. Вс.* Индоевропейский язык и индоевропейцы. Т. II. Тбилиси: Издательство Тбилисского университета, 1984. С. 440–1328.
- Грковић-Мејџор Ј.* Чудо, днвљ и днво у старословенском језику // *Scala paradisi*: Академику Димитрију Богдановићу у спомен: 1986–2016 / ур. А. А. Турилов, Т. Суботин-Голубовић, И. Шпадијер, Н. Драгин, Д. Грбић, К. Мано-Зиси. Београд: САНУ, 2018. С. 55–66.
- Зализняк А. А.* Древненовгородский диалект. М.: Языки русской культуры, 2004. 881 с.
- Караић С. В.* Историјски списи. Београд: Просвета–Нолит, 1985. 362 с.
- Толстој Н. И.* Језик словенске културе. Ниш: Просвета, 1995. 367 с.
- Толстой Н. И., Толстая С. М.* К реконструкции древнеславянской духовной культуры (лингво- и этнографический аспект) // *Славянское языкознание. VIII международный съезд славистов. Доклады советской делегации.* М.: Наука, 1978. С. 364–385.
- Топоров В. Н.* Из славянской языческой терминологии: индоевропейские истоки и тенденции развития // *Этимология 1986–1987.* 1989. С. 3–50.
- Топоров В. Н.* Святость и святые в русской духовной культуре. Т. I. Первый век христианства на Руси. М.: Гнозис; Школа, Языки русской культуры, 1995. 873 с.
- Baley H. W.* Iranian studies III // *Bulletin of the School of Oriental Studies.* 1934. № 7/2. P. 275–298.
- Belostenec I.* *Gazophylacium, seu Latino-Illyricorum onomatum aerarium.* Sv. 2: *Illyrico-Latinum.* Zagrabiae: Typis Joannis Baptistae Weitz, 1740. 654 p.
- Eliade M.* *Le sacré et le profane.* Paris: Gallimard, 1965. 185 p.
- Fruyt M.* *Latin vocabulary // A Companion to the Latin Language / ed. by J. Clackson.* Wiley-Blackwell, 2011. P. 144–156.
- Gonda J.* Origin and meaning of Avestan *spənta-* // *Oriens.* 1949. № 2/2. P. 195–203.
- Grković-Major J.* On Proto-Slavic oath formulas // *Slověne. International Journal of Slavic Studies.* 2012. № 1/1. P. 7–26.
- Grković-Major J.* Semantic borrowing in the creation of Slavic Christian terminology: The case of OCS *věra*: Gr. *πίστις* // *Language contact in the Balkans and Asia Minor / ed. by Chr. Tzitzilis, G. Papanastassiou.* Thessaloniki: Institute of Modern Greek Studies, 2019. P. 61–72.
- Loma A.* *Skythische Lehnwörter im Slavischen. Versuch einer Problemstellung // Studia etymologica Brunensia.* 2000. № 1. S. 333–350.
- Majer M.* A note on the Balto-Slavic and Indo-European background of the Proto-Slavic adjective *svęty 'holy'. *Studia Ceranea* 2017. № 7. P. 139–149.
- McLay T. R.* *The use of the Septuagint in New Testament research.* Grand Rapids, Michigan: W. B. Eerdmans Publishing, 2003. 207 p.
- Miklosich Fr.* *Die Bildung der slavischen Personennamen // Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-Historische Classe.* 1860. № X. S. 215–330.
- Meillet A.* *Le vocabulaire slave et le vocabulaire indo-iranien // Revue des études slaves.* 1926. № 6/3–4. P. 165–174.
- Velten H. V.* *Studies in the Gothic vocabulary with especial reference to Greek and Latin models and analogues // The Journal of English and Germanic Philology.* 1930. № 29/4. P. 489–509.